

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. birželis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 110 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl savavališko žemės naudojimo</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 25 straipsnio 3, 4 dalių, 249 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl bendrininkavimo formų – organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo – atribojimo</i>	4
BK 63 straipsnio 10 dalies, 2 straipsnio 6 dalies, ANK 658 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymas	6
<i>Dėl tęstinės nusikalstamos veikos</i>	6
<i>Dėl administracinės atsakomybės ir non bis in idem principo laikymosi</i>	7
BK 119 straipsnio 2 dalies taikymas	8
<i>Dėl baudžiamosios atsakomybės už šnipinėjimą</i>	8
BK 145 straipsnio 2 dalies taikymas	10
<i>Dėl bauginimų sistemingumo ir realumo</i>	10
BK 21 straipsnio 1 dalies, 22 straipsnio 1 dalies, 151¹ straipsnio 2 dalies taikymas	10
<i>Dėl rengimosi ir pasikėsینimo tenkinti lytinę aistrą pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą</i>	10
BK 202 straipsnio 1 dalies ir 72 straipsnio taikymas	11
<i>Dėl vertimosi neteisėta skolinimo už palūkanas veikla</i>	11
<i>Dėl palūkanų konfiskavimo</i>	11
BK 270 straipsnio 1 dalies taikymas	12
<i>Dėl padarinių</i>	12
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	13
BPK 44 straipsnio 5 dalies, 58 straipsnio nuostatų laikymasis	13
<i>Dėl teisės į nešališką teismą ir nekaltumo prezumpcijos</i>	13
BPK 44 straipsnio 7 ir 8 dalių nuostatų laikymasis	14
<i>Dėl teisės į gynybą užtikrinimo</i>	14
BPK 111 straipsnio nuostatų laikymasis	15
<i>Dėl transporto valdytojo pripažinimo civiliniu atsakovu</i>	15
BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl pranešimo prokurorui apie galimai padarytą kitą nusikalstamą veiką ir non bis in idem principo pažeidimo</i>	16
BPK 320 straipsnio 4 dalies nuostatų laikymasis	17
<i>Dėl BPK 320 straipsnio 4 dalies ir non reformatio in peius (draudimas sunkinti skundą padavusio asmens padėtį) principo pažeidimo</i>	17

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 110 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl savavališko žemės naudojimo

Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėjas nesutiko su jo nubaudimu pagal ANK 110 straipsnio 1 dalį, teigdamas, kad jo veikoje nėra šio administracinio nusižengimo sudėties, nes jis valstybinės ir kitiems asmenims priklausančios žemės tyčia savavališkai neužėmė, į šią žemę patenkančios tvoros dalies nestatė, jam įsigyjant žemės sklypą ginčo tvora jau stovėjo ir jis nėra atsakingas už jos įrengimą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsakomybė pagal ANK 110 straipsnį kyla ne tik už savavališką žemės, miško, vandens telkinių užėmimą, bet ir už savavališką jų naudojimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad, pareiškėjui iš varžytinių įsigijus žemės sklypą, šio žemės sklypo tvoros dalis valstybinėje ir privačioje kitiems asmenims priklausančioje žemėje jau buvo pastatyta. Žemės sklypo su priklausiniais įsigijimo metu šio sklypo kadastriniai matavimai jau buvo atlikti. Pareiškėjas, įsigijęs žemės sklypą, pirmiau nurodytus duomenis turėjo, dėl to, teisėjų kolegijos nuomone, jis galėjo ir privalėjo žinoti tikslias savo žemės sklypo ribas, taigi ir aplinkybę, kad dalis tvoros patenka į valstybinę bei privačią kitiems asmenims priklausančią žemę. Be to, nors minėtas žemės sklypas buvo aptvertas tvora dar buvusio jo savininko, vis dėlto pareiškėjas tvorą iš dalies atstatė buvusios tvoros vietoje. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad po žemės sklypo įsigijimo žinodamas, jog ginčo tvoros dalis patenka į valstybinę bei privačią kitiems asmenims priklausančią žemę, t. y. kad tvora yra aptverta didesnė žemės dalis, negu jam priklauso, pareiškėjas šia valstybinės ir privačios žemės dalimi sąmoningai toliau naudojosi kaip savo ir nesiėmė jokių veiksmų minėtai tvoros daliai pašalinti.

Teisėjų kolegija atmetė kaip nepagrįstą pareiškėjo argumentą, kad jo veiksmuose nebuvo tyčios, nukreiptos į savavališką svetimos žemės užėmimą ir (ar) naudojimą kaip nuosavos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad net susipažinęs su institucijos žemės naudojimo patikrinimo aktu, kuriame aiškiai konstatuotas teisės pažeidimas – savavališkas valstybinės ir privačios žemės užėmimo bei jos naudojimo faktas, taip pat po to, kai buvo atlikti nauji žemės sklypo kadastriniai matavimai, po kurių sklypo ribos liko tokios pat, kaip buvo nustatytos ankstesniame žemės sklypo plane, pareiškėjas daromo trunkamojo pažeidimo nenutraukė. Priešingai, pareiškėjas ginčijo ir toliau tebeįsivertė savo veiksmų neteisėtumą iš esmės teigdamas, kad ginčo tvoros nestatė ir valstybinės bei privačios kitiems asmenims priklausančios žemės savavališkai neužėmė.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pareiškėjo prašymą atmetė ir apygardos teismo nutartį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-31-976/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 25 straipsnio 3, 4 dalių, 249 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl bendrininkavimo formų – organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo – atribojimo

Pirmosios instancijos teismas penkis policijos pareigūnus nuteisė, be kita ko, už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje (BK 249 straipsnio 1 dalis). Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nusikalstamas veikas nuteistieji padarė veikdami skirtingų sudėčių organizuota grupe (BK 25 straipsnio 3 dalis), dėl to nusprendė pagal BK 249 straipsnio 1 dalį juos išteisinti kaip nepadarčius veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių. Prokurorė kasaciniu skundu ginčijo tokį

apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Taigi kasacinis teismas sprendė, ar pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvada, jog byloje surinkti ir ištirti įrodymai bei nustatytos faktinės aplinkybės išties nepatvirtina nusikalstamam susivienijimui būdingų požymių (BK 25 straipsnio 4 dalis).

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija išaiškino, kad atskiri bendrininkavimo požymiai yra būdingi tiek organizuotai grupei, tiek ir nusikalstamam susivienijimui, todėl, sprendžiant šių bendrininkavimo formų atribojimo klausimą, svarbu įvertinti nustatytą bendrininkavimo požymių pobūdį ir visumą, tiek padarytų nusikalstamų veikų pobūdį, jų organizavimo ir darymo aplinkybes, tiek bendrininkų santykius, veikimą tarpusavyje, pačios bendrininkavimo formos vidinius struktūrinius elementus. Kasacinis teismas pabrėžė, kad Lietuvos teismų praktika šiuo metu koncentruota daugiau į vidinių struktūrinių elementų vertinimą, tačiau yra nepasisakoma plačiau apie kitus tarptautiniu lygmeniu suformuotus principus ir praktikas, kurios rodo, kad hierarchinė struktūra yra tik vienas elementas ir nėra traktuojama taip griežtai kaip pagal Lietuvos teismų praktiką.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad teismas, vertindamas bendrininkų grupės formą, turi įvertinti ne tik kaip struktūriškai organizuota nusikalstama grupė, bet ir tai, kaip organizuojama nusikalstama veikla. Kasacinis teismas išskyrė šiuos pagrindinius požymius, kuriuos kiekvienu atveju būtina vertinti: 1) tęstinumas – grupė turi turėti stabilią struktūrą, pritaikytą nusikaltimams nenutrūkstamai ir neribotai daryti, nepriklausomai nuo jos narystės; 2) smurtas ir papirkinėjimas (korupciniai nusikaltimai) – grupė išnaudoja savo jėgą, kad panaudotų smurtą ar bauginimus arba grasintų jais. Tai gali būti skirta kitoms nusikalstamoms grupėms, nepilnamečiams nusikaltėliams, teisėtiems (nelegaliems) konkurentams ir aukoms; taip pat naudoja galias papirkinėti arba daryti įtaką kitiems subjektams (politikams, žiniasklaidai, teisminėms institucijoms, administratoriams, įmonėms), kad apsaugotų savo veiklą nuo bet kokios formos sankcijų. Kaip papildomai vertintiną požymį išplėstinė septynių teisėjų kolegija išskyrė grupės tikslus.

Kasacinis teismas nustatė, kad nuteistieji buvo tiek vieno organizuotų nusikaltimų tyrimo biuro, tiek ir kriminalinės žvalgybos institucijos – Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos – pareigūnai. Toks jų statusas ir įgūdžiai, operatyvinio darbo patirtis leido vykdyti bendrai sumanytas ir suplanuotas nusikalstamas veikas turint tiesioginę prieigą prie reikšmingos informacijos, būtinos nusikalstamoms veikoms daryti, bei sudarant sąlygas savo veiklą slėpti – pradėti fiktyvius ikiteisminius tyrimus, įgalinti fiktyvius liudytojus, kartu šiuos panaudojant ne tik nusikalstamoms veikoms slėpti, bet ir jiems gąsdinti bei terorizuoti. Minėtų bendrininkų veiklos bendrumas, pagrįstas ryšiais darbe, leido jiems išnaudoti valstybės suteiktas priemones efektyviam nusikaltimų tyrimui – kriminalinės žvalgybos kanalus, ryšio priemones, ginklus, darbo vietų buvimą greta – savo nusikalstamais tikslais, t. y. informacijai gauti, ikiteisminiam tyrimui falsifikuoti, daiktiniams įrodymams pasisavinti ir pan. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad, priešingai nei nusprendė apeliacinės instancijos teismas, tai buvo ne nusikaltimai, padaryti pasinaudojus palankia situacija, labiau spontaniškai, bet visais atvejais aiškiai išnaudojant šias aplinkybes sisteminei baudžiamojo įstatymo uždraustai veiklai užtikrinti. Nuteistieji darė daug ir pasikartojančių nusikaltimų, prieš darydami konkrečias nusikalstamas veikas, joms ruošdavosi, darydami nusikaltimus turėjo užduotis ir vaidmenis, nors juos vykdydavo ir skirtingos sudėties grupėmis ar pavieniui, gautas lėšas (pelną) paprastai dalydavosi bendrai.

Kartu kasacinis teismas nurodė, kad nuteistųjų vykdytų nusikalstamų veikų spektras (labai sunkūs, sunkūs, apysunkiai, nesunkūs nusikaltimai, t. y. neteisėtas žmonių laisvės atėmimas, svetimo turto grobimas, kyšininkavimas, kyšininkavimas kaip tarpininkų, tikrų dokumentų, susijusių su jų, kaip policijos pareigūnų, tarnybinėmis funkcijomis, klastojimas, svetimo turto tyčinis sugadinimas, neteisėtas įvairių narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekių įgijimas, laikymas, gabenimas, pardavimas ar kitoks platinimas, jiems patikėtų įvairių rūšių ir kiekių narkotinių, psichotropinių medžiagų pasisavinimas, jų pardavimas, neteisėtas disponavimas akcizinėmis prekėmis ir kt.), jų vykdymo tikslas – akivaizdus savanaudiškumas naudojantis tarnybinėmis galimybėmis, asmeninis pelnymasis, neteisėtas praturtėjimas – visiškai atitinka nusikalstamų grupių, už dalyvavimą kuriose asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, požymius. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad toks policijos

pareigūnų, kurių pagrindinė pareiga – nusikalstamų veikų tyrimas ir prevencija, organizuotas veikimas pats savaime rodo jų didesnę pavojingumą, nes, užuot užtikrinę visuomenės saugumą, jie veikė prieš jį. Atitinkamai tokių veikų nustatymas ir išaiškinimas buvo apsunkinti, nes nusikalstamo susivienijimo nariai turėjo prieigą prie žvalgybinės ir tyrimo informacijos, kurią gali kontroliuoti ir esant reikalui koreguoti paslėpdami padarytas nusikalstamas veikas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas dėl šios dalies apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino palikdamas galioti dėl jos pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023

BK 63 straipsnio 10 dalies, 2 straipsnio 6 dalies, ANK 658 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymas

Dėl tęstinės nusikalstamos veikos

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo buvo kaltinamas tuo, kad dvejų metų laikotarpiu 70 kartų iš prekybos tinklų pagrobė ir pasikėsino pagrobti svetimą turtą – įvairių prekių, šiais veiksmais padarė parduotuvėms turtinės žalos. Kiekvienos vagystės atveju pagrobto turto vertė nesiekė baudžiamajame įstatyme nustatytos turto vertės ribos, nuo kurios už vagystę taikoma baudžiamoji atsakomybė. Prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su asmens išteisinimu pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, nes, jo nuomone, keliasdešimt atskirų išteisintojo administracinio nusižengimo požymius atitinkančių veiksmų turėtų būti pripažinti tęstine nusikalstama veika, kadangi tų veiksmų visuma sudaro BK specialiosios dalies straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius ir kiekvienu atveju jais buvo siekiama bendro rezultato – gauti lėšų pragyventi.

Plenarinė sesija išaiškino, kad pagrindinis tęstinės nusikalstamos veikos požymis, skiriantis tęstinę veiką nuo paprasto pavienio nusikaltimo, yra bendras kaltininko sumanymas, sujungiantis du ar daugiau veiksmų, kurie kiekvienas atskirai, nesant bendro sumanymo, galėtų sudaryti atskirus pavienius nusikaltimus, administracinius nusižengimus ar kitokius teisės pažeidimus. Antras būtinas požymis yra susijęs su objektyviaisiais požymiais – visi atlikti veiksmai turi atitikti to paties BK straipsnio dispozicijoje nurodytus veikos požymius, tarp jų ir tokius, kuriais įgyvendinami alternatyvūs veikos požymiai. Kiti požymiai, kurie paprastai teismų praktikoje įvardijami kaip papildomi (neesminiai) tęstinės veikos kriterijai, – nedidelis laiko tarpas, tas pats šaltinis, veikų pobūdis, intensyvumas ir kt., – dažniausiai yra tik požymiai, padedantys atskleisti subjektyviuosius tęstinės nusikalstamos veikos požymius – bendrą sumanymą (bendrą kaltės formą), tačiau jų nebuvimas jokių būdu nepaneigia tęstinės veikos.

Kartu plenarinė sesija nurodė, kad tęstinė nusikalstama veika susideda mažiausiai iš dviejų atskirų veiksmų, dėl to tęstinės veikos (kaip ir trunkamosios) atveju yra svarbus veikos padarymo (ir pabaigos) laiko nustatymas, nes tai susiję su teisingu nusikalstamos veikos kvalifikavimu, senaties ir baudžiamojo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu nuostatų taikymu, taip pat *non bis in idem* (draudimo bausti du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką) principo reikalavimų įgyvendinimu. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje laikomasi pozicijos, kad, teisėsaugos institucijoms nutraukus trunkamąją nusikalstamą veiką, tolesnis atitinkamos pareigos nevykdymas suponuoja tyčios atsinaujinimą, tad asmuo nauju laikotarpiu daro naują nusikalstamą veiką, kurią sudaro nors ir analogiškas, bet iš esmės kitas nusikalstamas elgesys. Toks EŽTT aiškinimas, plenarinės sesijos vertinimu, turėtų būti taikomas ir tęstinės nusikalstamos veikos atvejais, laikantis pozicijos, kad, teisėsaugos institucijoms nutraukus tęstinę veiką, tolesni kaltininko veiksmai suponuoja tyčios atsinaujinimą ir už paskesnius veiksmus asmuo iš naujo gali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn. Plenarinė sesija pažymėjo, kad baudžiamajame procese tęstinės veikos nutraukimo momentu turėtų būti laikomi tik BPK nurodyti teisėsaugos institucijų veiksmai, kai kaltininkas sužino apie tai, kad dėl jo daromos tęstinės veikos pradėtas baudžiamasis persekiojimas (pavyzdžiui, sulaikymas dėl tos veikos, pranešimo apie įtarimą įteikimas). Jei po to asmuo ir toliau tęsia savo veiksmus, laikytina, kad jo tyčia atsinaujino ir jis daro naują veiką. Šiame kontekste

plenarinė sesija nurodė, kad tęstinę nusikalstamą veiką gali sudaryti ir tokie veiksmai, kurie, vertinant atskirai, atitiktų administracinio nusižengimo požymius, tačiau ANK nurodyti teisėsaugos pareigūnų atliekami veiksmai (pavyzdžiui, protokolo surašymas ir kt.) neturėtų būti pagrindas konstatuoti tęstinės nusikalstamos veikos nutraukimą. Tokį aiškinimą lemia administracinių nusižengimų proceso specifika ir tai, kad tęstinės nusikalstamos veikos atveju kaltininkas savo veiksmus suvokia kaip vientisą nusikalstamą veiką. Tam, kad būtų pagrindas spręsti, kad jo tyčia dėl nusikalstamos veikos „atsinaujino“, kaltininkas turi suprasti, kad ir pareigūnai jo veiksmus vertina kaip nusikalstamus.

Apžvelgiamoje byloje plenarinė sesija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas, vertindamas bendrą išteisintojo sumanymą daryti kaltinime nurodytus veiksmus, nepagrįstai akcentavo aplinkybę, kad vagystės buvo daromos iš skirtingų šaltinių (skirtingų parduotuvių, esančių skirtingose vietose), taip pat skirtingą pagrobto turto vertę, ilgą laiko tarpą, per kurį jos buvo padarytos. Plenarinė sesija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas iš esmės nevertino, kokios paskatos lėmė nusikalstamos veikos padarymą, to, kad išteisintasis niekur nedirba, neturi legalaus ir pastovaus pajamų šaltinio, buvo priklausomas nuo psichiką veikiančių medžiagų, kurioms įsigyti jam nuolat buvo reikalingos lėšos, ir kad vagystės buvo bene vienintelis pajamų šaltinis. Taip pat nepagrįstai nevertinta, kad per kaltinime nurodytą laikotarpį išteisintasis iš viso padarė apie 150 analogiškų veikų. Didžioji dalis į kaltinimą įtrauktų veikų buvo įvertintos kaip administraciniai nusižengimai, už kuriuos baudžiamoji atsakomybė negali būti taikoma, dar didesnė dalis veikų į kaltinimą iš viso nebuvo įtrauktos, tačiau, plenarinės sesijos nuomone, tos aplinkybės gali būti svarbios vertinant tiek galimą gaunamų pajamų šaltinį, tiek ir bendrą išteisintojo sumanymą, iš kur ir kokių būdu tas lėšas jis ketino gauti. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo padarytų klaidų neištaisė, papildomai konstatuodamas, kad išteisintojo sumanymas buvo pagrobti prekių, kurių vertė neviršija 3 MGL dydžio sumos. Plenarinė sesija atkreipė dėmesį į tai, kad kaltininko bendrą sumanymą apibūdina ne kiekvienas veiksmas atskirai, o jų visuma, todėl, jei kaltininkas sąmoningai atskirais veiksmais vagia mažesnės vertės turtą, pavyzdžiui, dėl to, kad išvengtų baudžiamosios atsakomybės, tačiau tai darydamas turi išankstinį bendrą sumanymą tokius savo veiksmus ir toliau tęsti, yra pagrindas pripažinti, kad buvo padaryta tęstinė nusikalstama veika.

Dėl administracinės atsakomybės ir non bis in idem principo laikymosi

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje plenarinė sesija konstatavo, kad administracinių nusižengimų bylos, kuriose įsiteisėjusiais nutarimais išteisintajam buvo skirtos administracinės nuobaudos, buvo nepagrįstai atnaujintos pagal ANK 658 straipsnio 1 dalies 4 punktą dėl pradėto ikiteisminio tyrimo, nes šioje normoje nėra nurodyta, kad administracinio nusižengimo byla gali būti atnaujinama, jei paaiškėja, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką. Toks bylos atnaujinimo pagrindas ANK iš viso nėra nustatytas. Plenarinė sesija išaiškino, kad pagal ANK 658 straipsnio 1 dalies 4 punktą naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis laikytini tik tokie faktai, kurie objektyviai egzistavo priimant nutarimą ar nutartį, tačiau apie juos tuo metu nebuvo ir negalėjo būti žinoma, ir dėl kurių įsiteisėjęs nutarimas ar nutartis yra neteisėti ir nepagrįsti. Net ir tais atvejais, kai tam tikros aplinkybės priimant atitinkamus sprendimus objektyviai egzistavo, svarbiomis nežinojimo priežastimis negali būti laikomos tokios priežastys kaip netinkamas ar nepakankamas susižinojimas tarp administracinių nusižengimų tyrimą ar ikiteisminį tyrimą atliekančių institucijų, reikiamos koordinacijos tarp atskirų institucijų ar pareigūnų nebuvimas, netinkamas pareigū atlikimas ar kitos panašios aplinkybės.

Kartu plenarinė sesija atkreipė dėmesį į tai, kad administracinio nusižengimo bylos atnaujinimas galimas tik esant ANK nustatytoms sąlygoms, įgalinančioms patikrinti įsiteisėjusio nutarimo ar nutarties teisėtumą ir pagrįstumą. Bylos atnaujinimo pagrindas yra ne bet koks, o tik apie priimto nutarimo ar nutarties neteisėtumą liudijantis faktas. Toks faktas turi turėti esminę reikšmę bylai, kurioje panaikinamas įsiteisėjęs nutarimas ar nutartis. Plenarinė sesija konstatavo, kad apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nebuvo pateikta duomenų dėl administracinio nusižengimo bylų atnaujinimo pagrįstumo. Kaip vienintelė naujai paaiškėjusi aplinkybė nurodomas

ikiteisminio tyrimo atlikimas, kuris negali būti laikomas tokia aplinkybe aptariamoms normoms kontekste. Be to, plenarinė sesija pažymėjo, kad naujai paaiškėjusios aplinkybės nustatomos tyrimu, kurį atlieka institucija, kurios pareigūnas pradėjo administracinio nusižengimo teiseną. Šis tyrimas atliekamas laikantis ANK taisyklių (ANK 661 straipsnio 3 dalis). Tačiau iš byloje esančių dokumentų, susijusių su administracinių nusižengimų bylų atnaujinimu, plenarinė sesija nustatė, kad administracinių nusižengimų bylų atnaujinimo proceso reikalavimų taip pat nebuvo laikomasi.

Plenarinė sesija, pripažinusi, kad administracinių nusižengimų bylos, kuriose įsiteisėjusiais nutarimais asmeniui buvo skirtos administracinės nuobaudos, buvo atnaujintos nepagrįstai, konstatavo, kad, dėl tų pačių veikų pradėjus ir toliau tęsiant baudžiamąjį procesą išteistajam dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 178 straipsnio 1 dalyje, buvo pažeistas *non bis in idem* principas. Plenarinė sesija, darydama tokią išvadą, įvertino ir tai, kad prieš asmenį vyko administracinių nusižengimų procesai, kuriuose jam galimai 39 atvejais iš kaltinime nurodytų 70-ies įsiteisėjusiais nutarimais buvo skirtos administracinės nuobaudos. Nepaisant to, kad šios nuobaudos buvo panaikintos, nutraukus administracinių nusižengimų teiseis, šioje byloje nustatyti pažeidimai, susiję su administracinių pažeidimų bylų atnaujinimu, ir proceso kartojimas jau pagal BPK nustatytas taisykles pažeidžia ir jas. Atsižvelgdama į tai, plenarinė sesija konstatavo, kad žemesnės instancijos teismų sprendimai dėl dalies veikų, už kurias asmeniui įsiteisėjusiais nutarimais skirtos administracinės nuobaudos, kaip pažeidžiančių *non bis in idem* principą, yra teisingi. Kartu plenarinė sesija pažymėjo, kad duomenys apie asmeniui skirtas nuobaudas dėl kaltinime nurodytų veikų nėra tikslūs, keliantys abejonių dėl jų tikrumo, Administracinių nusižengimų registro išrašė esantys duomenys ne visais atvejais sutampa su priimtais nutarimais, todėl reikalauja naujo patikrinimo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, plenarinė sesija apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kartu šioje baudžiamojoje byloje buvo pareikšta plenarinės sesijos dviejų teisėjų atskiroji nuomonė dėl tęstinės nusikalstamos veikos ir kaltės sampratos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-51-719/2023

BK 119 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl baudžiamosios atsakomybės už šnipinėjimą

Kasaciniais skundais nuteistojo gynėjai nesutiko su jų ginamojo nuteisimu pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 119 straipsnio 2 dalį, prašė panaikinti skundžiamus žemesnės instancijos teismų sprendimus ir bylą nutraukti. Kasatorių nuomone, jų ginamojo veiksmuose nebuvo nustatytas užsienio valstybės žvalgybą dominančios informacijos rinkimo požymis, jį teismai aiškino pernelyg plačiai; nuteistasis neatliko jokių aktyvių veiksmų, kurie leistų gauti kaltinime nurodytą informaciją, kuri, be to, neturi specifinių požymių, kad galėtų dominti būtent Rusijos Federacijos žvalgybos organizacijos (FST) (toliau – RF FST).

Kasacinis teismas nurodė, kad BK 119 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gegužės 1 d. įstatymo redakcija) nurodyta kvalifikuota šnipinėjimo sudėtis. Pagal BK 119 straipsnio 2 dalį atsako tas, kas ne savo iniciatyva, kaip šio straipsnio 1 dalyje, o jau vykdydamas kitos valstybės ar jos organizacijos užduotį pagrobė, pirkė ar kitaip rinko arba perdavė informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, arba kitą užsienio valstybės žvalgybą dominančią informaciją. Informacija, dominanti užsienio valstybės žvalgybą, kurią surinkti užsakė užsienio žvalgybos atstovas ar jo įgaliotas asmuo, gali būti ne tik tarnybos, komercinė, profesinė paslaptis, tačiau ir visiškai neįslaptinta informacija. Informacija, dominanti užsienio žvalgybą, reiškia, kad būtent tokią informaciją užsakė užsienio žvalgybos atstovas ar jo įgaliotas asmuo.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nustatė, kad šnipinėjimas, kuris inkriminuotas šioje byloje, vyko vykdamas RF FST suformuluotas užduotis ir šios tarnybos pavedimu, o jo dalyku pagrįstai pripažinta informacija, nesanti Lietuvos Respublikos valstybės paslaptimi, tačiau tokia, kuria domėjosi RF FST (t. y. informacija apie asmenis, turinčius ryšių su laisvės atėmimo vietų

įstaigų darbuotojais, galinčiais atlikti užsienio žvalgybos nurodytus veiksmus Sausio 13-osios byloje įtariamo ir kaltinto asmens naudai; informacija apie Lietuvos Respublikos teisėsaugos pareigūnų, susijusių su Sausio 13-osios ir kitų baudžiamųjų bylų, kurios susijusios su TSRS agresija prieš Lietuvos Respubliką 1990–1991 m. laikotarpiu, tyrimu ir nagrinėjimu, gyvenamąsias vietas). Kasacinis teismas konstatavo, kad tokio šnipinėjimo pavojingumą nulemia tai, kad informacija gali būti sužinota užsienio valstybės ar jos organizacijos ir neteisėtai panaudota prieš Lietuvos valstybės interesus. Savo žvalgybų šnipinėjant surinktą informaciją priešiškos Lietuvai užsienio valstybės gali panaudoti siekdamos tiek paveikti Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, trukdyti įgyvendinti strateginius projektus, silpninti Lietuvos karinius pajėgumus, veikti viešąją nuomonę, tiek atlikti kitus veiksmus, nukreiptus prieš Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas suverenias galias. Pagal baudžiamąjį įstatymą, nustatantį baudžiamąją atsakomybę fiziniams asmenims, būtent valstybei kyla pareiga garantuoti ne tik valstybės paslaptį sudarančios informacijos slaptumo apsaugą, taip pat užtikrinti, kad nebūtų neteisėtai kėsinamasi sužinoti kitokią, užsienio valstybės žvalgybą dominančią informaciją, atskirų asmenų asmens duomenis. Toks informacijos rinkimas, pirkimas, grobimas bei perdavimas yra laikomas pavojingu, nes daro žalą tiek atskirų asmenų asmens teisėms ir laisvėms bei teisėtiems interesams, tiek kitoms Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms. Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad šnipinėjimas buvo nukreiptas į teisinį Lietuvos valstybės savarankiškumą, teisminės valdžios suverenitetą. Kartu kasacinis teismas išaiškino, kad, siekiant veiktą kvalifikuoti pagal BK 119 straipsnio 2 dalį, svarbu nustatyti, kad užsienio valstybės žvalgybą dominanti informacija būtų renkama (ar perduodama) vykdant kitos valstybės ar jos organizacijos užduotį. Tačiau tam, kad būtų nustatytas šis šnipinėjimo požymis, nėra būtina įrodyti, kad asmuo ar asmenys, pavedę tokią užsienio valstybės žvalgybą dominančią informaciją surinkti, yra būtent užsienio valstybės žvalgybos tarnybos darbuotojai.

Tačiau išplėstinė septynių teisėjų kolegija sutiko su dalimi kasaciniuose skunduose esančių argumentų, kad byloje nustatyta nuteistojo šnipinėjimo veika neteisėtai kvalifikuota pagal BK 119 straipsnio 2 dalį kaip baigtas nusikaltimas. Kasacinio teismo nuomone, byloje nebuvo tinkamai įvertinta nustatyto šnipinėjimo, kaip informacijos, dominančios užsienio valstybės žvalgybą, rinkimo, nusikalstamo realizavimo stadija. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad rengimasis padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą konstatuojamas tais atvejais, kai kaltininkas savo veiksmais palengvina sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo įgyvendinimą, tačiau jo veiksmuose dar nėra ketinamo įvykdyti nusikaltimo objektyviųjų požymių, nustatytų konkretaus BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Kaltininkas yra nusprendęs, kad tik po atitinkamo pasirengimo, kai bus sudarytos sąlygos, pradės daryti sumanytą nusikaltimą. Rinkimo, kaip ir BK 119 straipsnyje nurodytų kitų objektyviųjų požymių – pirkimo, grobimo, baigtumo, o kartu ir šio nusikaltimo pavojingumo nustatymas neatsiejamas nuo vertinimo, ar informacija (jos dalis) buvo gauta, kiek vykdant gautą užduotį kaltininkui pasisėkė priartėti prie informacijos gavimo. Kasacinis teismas konstatavo, kad, pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes, RF FST dominanti informacija nebuvo gauta (įgyta), įvykdyti tik parengiamieji, organizaciniai, planavimo veiksmai rengiantis ją gauti, t. y. Lietuvos Respublikoje atlikti tokie veiksmai, kuriuos būtent ir apibrėžia BK 21 straipsnio 1 dalis (priemonių ir įrankių suieškojimas ir pritaikymas, veikimo plano sudarymas, bendrininkų telkimas).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija žemesnės instancijos teismų sprendimus pakeitė ir nuteistojo nusikalstamą veiktą iš BK 25 straipsnio 3 dalies, BK 119 straipsnio 2 dalies perkvalifikavo į BK 21 straipsnio 1 dalį, BK 25 straipsnio 3 dalį ir BK 119 straipsnio 2 dalį (2003 m. gegužės 1 d. įstatymo redakcija).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-53-489/2023

BK 145 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl bauginimų sistemingumo ir realumo

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo nesutiko su jo nuteisimu pagal BK 145 straipsnio 2 dalį.

Kasacinis teismas nusprendė, kad žemesnės instancijos teismai netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nėra ginčo dėl to, jog nuteistasis du kartus iš tiesų išsakė nukentėjusiajai neetiško pobūdžio teiginius teismų nurodytomis aplinkybėmis, t. y. 2020 m. liepos 31 d. ir 2021 m. sausio 27 d. Tačiau veikos sistemingumui, kaip šios jam inkriminuotos nusikalstamos veikos sudėties požymiui, pagrįsti turi būti nustatyti bent trys atvejai, kuriuos galima pripažinti bauginimu panaudojant psichinę prievartą; tokie atvejai turi būti laiko atžvilgiu per daug nutolę vienas nuo kito ir jungiami bendros tyčios. Šiuo atveju du atskiri moralės požiūriu nepriimtino elgesio atvejai, tarpusavyje nesusiję ir nutolę šešių mėnesių atstumu, kai pakeltu tonu, nemandagiai buvo pasakyti kaltinime nurodyti žodžiai, esant ilgalaikiam ir nuolatiniam buvusių sutuoktinių konfliktui dėl bendravimo su vaiku laiko, teisėjų kolegijos vertinimu, ne tik neatitiko sistemingumo požymio, bet kartu negalėjo būti vertinami kaip realus grasinimas nukentėjusiajai, t. y. neatitiko BK 145 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo objektyviųjų požymių.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas panaikino žemesnės instancijos teismų sprendimus ir bylą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-172-495/2023

BK 21 straipsnio 1 dalies, 22 straipsnio 1 dalies, 151¹ straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl rengimosi ir pasikėsinimo tenkinti lytinę aistrą pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 151¹ straipsnio 2 dalį. Nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde nurodė, kad jo atstovaujamojo veika galėtų būti vertinama tik kaip moralės ir dorovės neatitinkantis elgesys, bet baudžiamosios atsakomybės neužtraukia; be to, iš BK 21 straipsnio 1 dalies išplaukia, kad negalima baudžiamoji atsakomybė už rengimąsi padaryti BK 151¹ straipsnio 2 dalyje nurodytą nusikaltimą, nes jis nėra sunkus ar labai sunkus BK 11 straipsnio prasme.

Teisėjų kolegija nurodė, kad esminis rengimosi ir pasikėsinimo stadijų darant nusikalstamą veiką skirtumas yra tai, kad pasikėsinimo atveju tiesiogiai siekiama veiką padaryti, o rengimusi tik sudaromos sąlygos tokią veiką pradėti. BK 151¹ straipsnyje nurodyta veika pasireiškia lytiniu santykiavimu ar kitokiu lytinės aistros tenkinimu su nepilnamečiu asmeniu, pasiūlius, pažadėjus suteikti jam ar suteikus jam ar kitam asmeniui už tai pinigų ar kitokios formos atlygį (BK 151¹ straipsnio 2 dalis), nukentėjusiajam sutinkant. Kitoks lytinės aistros tenkinimas – oralinis, analinis aktas arba kitokio fizinio sąlyčio veiksmai, sukeltys kaltininkui seksualinį pasitenkinimą. Pasiūlymas arba pažadėjimas suteikti piniginių atlygį už lytinės aistros tenkinimą su nukentėjusiuoju yra šio nusikaltimo objektyviosios pusės požymiai.

Kasacinis teismas nusprendė, kad iš byloje nustatytų kryptingų, siekiant nusikalstamo tikslo, aktyviai atliktų kaltininko veiksmų, būtent pirmu atveju – pakvietimo nukentėjusiojo į butą, alkoholio vartojimo su nepilnamečiu kaltininko bute, siekiant nukentėjusiojo apsvaigimo, aiškaus ir konkretaus pasiūlymo jam išsakymo ir konkretaus piniginių atlygio už tai nurodymo; antru atveju – tikslų, aiškių žinučių, ką reikės atlikti už nurodomą piniginių atlygį, intensyvaus bendravimo skambučiais, nuvažiavimo iki susitikimo vietos ir pakvietimo nukentėjusiojo įsėsti į automobilį, akivaizdu, kad kaltininkas jau buvo sudaręs pakankamas sąlygas tokią veiką pradėti ir tiesiogiai siekė nusikalstamą veiką padaryti.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

BK 202 straipsnio 1 dalies ir 72 straipsnio taikymas

Dėl vertimosi neteisėta skolinimo už palūkanas veikla

Nuteistasis ir jo gynėja kasaciniuose skunduose nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė BK 202 straipsnio 1 dalį, nes nuteistojo veika, t. y. lėšų skolinimas fiziniams asmenims, neįregistravus tokios veiklos, yra teisėta. Pripažinus neteisėta, ši veika negali būti laikoma nusikalstama, nes veikoje nenustatytas versliškumo požymis. Už neteisėtą vertimąsi ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla nustatyta ne tik baudžiamoji, bet ir administracinė atsakomybė, dėl to teismai turėjo išspręsti šių skirtingų atsakomybių atribojimo klausimą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai motyvuotai nusprendė, jog, šiuo atveju įvertinus vertimosi neteisėta skolinimo už palūkanas veikla pobūdį, sistemiškumą, laikotarpį, skolininkų skaičių, skolintas sumas, gautų palūkanų dydį ir kitas byloje nustatytas aplinkybes, taikytina baudžiamoji, o ne administracinė atsakomybė. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuteistojo neteisėtos veiklos versliškumą pagrindžia ilgas (daugiau kaip ketverių metų) paskolų teikimo laikotarpis; didelis sudarytų sandorių skaičius (ne mažiau nei 75 paskolos sutartys ir ne mažiau nei 25 vekseliai), tai, kad sutartis sudarydavo ne tik savo, tačiau ir savo atstovaujamosios (motinos) vardu. Veiklos versliškumą taip pat pagrindžia iš neteisėto skolinimo veiklos nuteistojo gautos 105 760,64 Eur pajamos, kurias sudaro palūkanos. Tokios pajamos, kasacinio teismo vertinimu, pagrįstai buvo pripažintos kaip ženklios nuteistojo pajamos, neneigiant, kad nuteistasis gaudavo pajamų ir iš kitų veiklų (vertimo paslaugų, nekilnojamojo turto nuomos). Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad neteisėtos veiklos versliškumą rodo skolinimo veiklos sistemingumas ir organizuotumas: informacija apie suteikiamas paskolas buvo teikiama interneto svetainėse ir laikraščiuose ne paties nuteistojo, o įmonės vardu; ši bendrovė (kartais ir už tarpininkavimo mokestį) interesantus nukreipdavo pas nuteistąjį kaip kreditorių; buvo naudojami formalūs reikalavimus atitinkantys tokio pobūdžio sandoriams įtvirtinti dokumentai (paskolų sutartys ir vekseliai); asmenims siūloma palūkanų mokėjimo tvarka ir dydis, netesybų dydis, o kai kuriais atvejais – skolinamos pinigų sumos dydis, nurodant, jog asmuo turi skolintis didesnę pinigų sumą, nes palūkanos neįtraukiamos į dokumentus, o paimamos iš karto po sandorio sudarymo ar kitais byloje nustatytais būdais; beveik visais atvejais reikalaujama paskolų užtikrinimo priemonių, rūpinamasi paskolų ir netesybų prisiteisimu bei priverstiniu jų išieškojimu. Kasacinis teismas nusprendė, kad teismai tokius veiksmus pagrįstai vertino kaip tam tikros verslui reikalingos infrastruktūros vystymą.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad skolinimo už palūkanas veiklos mastas ir pobūdis, taip pat užmaskuotas veikimo būdas (tiek platinant skelbimus prisidengiant bendrovės vardu, tiek nenurodant mokėtinų palūkanų) ne tik atskleidžia nuteistojo tyčią bei suvokimą, kad jis veikia neteisėtai, bet ir rodo didesnę veikos pavojingumą. Todėl tai, kad tarp paskolų gavėjų ir nuteistojo susiklostė civiliniai teisiniai santykiai, nepaneigia išvados, kad nuteistojo vykdoma skolinimo veikla tinkamai kvalifikuota kaip nusikalstama veika ekonomikai ir verslo tvarkai. Nuteistasis šioje byloje nebuvo kaltinamas jokia nusikalstama veika, nukreipta prieš paskolos gavėjus, kurią reikėtų atriboti nuo civilinių santykių.

Atsižvelgdamas į tai, kas anksčiau išdėstyta, kasacinis teismas nusprendė, kad nuteistojo veikai BK 202 straipsnio 1 dalis pritaikyta tinkamai.

Dėl palūkanų konfiskavimo

Apžvelgiamoje byloje ginčas taip pat kilo dėl nuteistojo gautų už suteiktas paskolas 105 760,64 Eur palūkanų kvalifikavimo kaip nusikalstamos veikos rezultato ir jų konfiskavimo.

Teisėjų kolegija nustatė, kad nuteistasis kaip fizinis asmuo vertėsi skolinimu už palūkanas, t. y. finansinių paslaugų, kurias gali teikti tik juridiniai asmenys, turintys atitinkamą licenciją,

teikimu; fizinis asmuo teisės verstis vartojimo kreditų teikimo veikla neturi. Kasacinis teismas nusprendė, kad pajamos, gautos neteisėtai verčiantis veika, kuria verstis fizinis asmuo neturi teisės, o būtent palūkanos už versliškai suteiktas paskolas, žemesnės instancijos teismų pagrįstai buvo pripažintos nusikalstamos veikos rezultatu. Nustačius, kad asmuo iš nusikalstamos veikos tiesiogiai ar netiesiogiai gavo bet kokios naudos, ji turi būti pripažinta tokios veikos rezultatu ir konfiskuota (BK 72 straipsnio 1, 2, 3 dalys). Teismai konfiskuotinu turtu pripažino tik palūkanas, o ne kitas sumas, t. y. ne paskolų vertę atitinkančias sumas ar netesybas. Konfiskuotinu turtu pripažintos tik pajamos, gautos kaltinime nurodytu laikotarpiu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendė, kad skiriant turto konfiskavimą baudžiamasis įstatymas buvo pritaikytas tinkamai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2023

BK 270 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl padarinių

Prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su asmenų išteisinimu pagal BK 270 straipsnio 1 dalį, be kita ko, nurodydamas, kad teismai netinkamai įvertino išteisintųjų veiksmais padarytą žalą augalijai ir aplinkai (kraštovaizdžiui), nes byloje nurodyti iškirsti medžiai buvo priskirti saugotiniams, kadangi jie augo atitinkamose kaltinime nurodytose apsaugos zonose – aerodromų, bendro naudojimo, kurortų ir t. t.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 270 straipsnyje nurodyto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, baudžiamajai atsakomybei kilti būtina sąlyga – šiame straipsnyje nustatytų padarinių atsiradimas. Pagal BK 270 straipsnio 1 dalį padariniai gali pasireikšti: 1) pavojaus daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai sukėlimu; 2) didelės žalos gyvūnijai, augalijai padarymo ar kitų sunkių padarinių aplinkai atsiradimo grėsme. Padariniais šiuo atveju laikoma ne nusikalstamos veikos nulemta žala, o būtent tokios žalos grėsmė, kuri BK 270 straipsnio 1 dalies prasme yra laikoma padariniu, kurį reikia įrodinėti. Jeigu tokios grėsmės neatsiranda, tai asmeniui už aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisyklių pažeidimus gali kilti administracinė atsakomybė.

Kartu teisėjų kolegija išaiškino, kad didelės žalos ar kitų sunkių padarinių grėsmės kuriam nors iš aplinkos komponentų (gyvūnijai, augalijai) ar tiesiog aplinkai kriterijus yra vertinimo, atsižvelgiant į visas konkrečiu atveju susidariusias aplinkybes, dalykas. Teismas turi įvertinti, kokiai gyvūnijos ar augalijos rūšiai ir daliai atsirado grėsmė, gresiančios žalos aplinkai pobūdį, mastą ir pavojingumą, nukentėjusiojo gamtos išteklių atkūrimo galimybes, žalos dydžio piniginę išraišką ir kitas aplinkybes. Be to, kvalifikuojant veiką pagal BK 270 straipsnio 1 dalį būtina nustatyti, kad dėl nusikalstamos veikos atsiradusi pavojaus daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai arba didelės žalos gyvūnijai, augalijai ar kitų sunkių padarinių aplinkai grėsmė buvo reali. Šioje byloje didelės žalos aplinkai grėsmės požymis dėl iškirštų saugotinių medžių buvo įrodinėjamas vadovaujantis byloje pateiktais skaičiavimais apie padarytą materialinę žalą augalijai ir aplinkai (kraštovaizdžiui). Kasacinis teismas pritarė žemesnės instancijos teismų išvadai, kad kaltinimas neįrodė aplinkybių, jog kaltinimuose nurodyta materialinė žalos dėl želdynų iškirtimo išraiška atskleidžia žalos grėsmę ekosistemai, konkretiems vertingiems gamtos objektams, o galimybės atkurti tai, kas sužalota, nėra.

Dėl prokuroro argumento, kad byloje nurodyti iškirsti medžiai buvo priskirti saugotiniams, teisėjų kolegija pažymėjo, jog vien faktas, kad šie medžiai augo nustatytoje apsaugos zonose, savaime nesuponuoja išvados, jog juos iškirtus galėjo kilti didelės žalos pavojus aplinkai. Neteisėtas augalijos, pvz., medžių, iškirtimas net ir nesaugomose zonose (teritorijose) gali sukelti didelę žalą gamtai, augalijai ar sukelti grėsmę tokiai žalai atsirasti, ir atvirkščiai – medžių iškirtimas saugomoje zonoje tokių pasekmių gali nesukelti. Tuo tarpu BK 270 straipsnio 1 dalyje nurodytas požymis, kad galėjo būti padaryta didelė žala orui, žemei, vandeniui, gyvūnams ar augalams ar atsirasti kitų sunkių padarinių, nebuvo įrodinėjamas. Taigi kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog šis požymis nebuvo įrodytas, ir konstatavo, kad nepadaryta nusikalstama veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 44 straipsnio 5 dalies, 58 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl teisės į nešališką teismą ir nekaltumo prezumpcijos

Apžvelgiamoje byloje kasaciniame skunde nuteistojo gynėjai, be kita ko, nurodė, kad buvo pažeisti teisingo ir nešališko teismo, nekaltumo prezumpcijos principai, nes vos prasidėjus ikiteisminiam tyrimui buvo surengta spaudos konferencija, kurioje aukšti valstybės pareigūnai – Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (toliau – VSD) vadovas, policijos generalinis komisaras ir generalinis prokuroras viešai pareiškė, kad išaiškintas ištisas šnipų tinklas, o nuteistą įvardijo kaip kitos valstybės šnipą. Pasak kasatorių, taip buvo suformuotas teismų išankstinis nusistatymas prieš nuteistą kaip „šnipą“ ir pažeisti sąžiningo proceso bei procesinio lygiateisiškumo principai.

Atsakydama į šiuos kasacinio skundo argumentus išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad EŽTT praktikoje dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 2 dalies pažymima, jog nekaltumo prezumpcija pažeidžiama tuo atveju, jei valstybės pareigūno teiginys, susijęs su asmeniu, kuriam pareikšti kaltinimai (įtarimai) dėl nusikalstamos veikos, atspindės nuomonę, kad jis yra kaltas, anksčiau, negu tai bus įrodyta pagal įstatymą. Pakanka, kad (net nesant jokių formalių išvadų) būtų tam tikrų samprotavimų, leidžiančių daryti išvadą, kad pareigūnas laiko kaltinamą kaltu. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 2 dalis apima valstybės pareigūnų pareiškimus apie vykstantį baudžiamąjį tyrimą, kurie skatina visuomenę manyti, kad įtariamasis yra kaltas, užbėgant už akių kompetentingo teismo pateikiamam bylos aplinkybių vertinimui. Tačiau EŽTT praktikoje taip pat pažymima, kad Konvencijos 6 straipsnio 2 dalis negali užkirsti kelio valstybės institucijoms informuoti visuomenę apie atliekamus baudžiamuosius tyrimus, ypač tuos, kurie vyksta, pavyzdžiui, dėl asmenų, kurie nusikalstamos veikos padarymo metu buvo svarbios politinės figūros, ar tiriami įvykiai yra svarbūs visuomenei ir kelia didelį jos susidomėjimą, tačiau pabrėžiama, kad tai turi būti daroma diskretiškai ir apdairiai, kaip būtina, kad būtų laikomasi nekaltumo prezumpcijos. Be to, sprendžiant, ar pareigūno pareiškimas pažeidė nekaltumo prezumpcijos principą, turi būti atsižvelgiama į konkrečių aplinkybių, kuriomis jis buvo padarytas, kontekstą, t. y. turi būti daromas skirtumas tarp teiginių, kurie atspindi nuomonę, kad atitinkamas asmuo yra kaltas, ir teiginių, kuriais tiesiog apibūdinama įtarimo būseną. Tokie teiginiai leidžiami, kol asmuo nėra galutinai išteisintas dėl jam pareikšto kaltinimo.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad iš baudžiamosios bylos medžiagos matyti, kad spaudos konferencija įvyko pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje, o jos tikslas buvo informuoti visuomenę apie šį tyrimą ir jame įtariamus asmenis. Kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į veikos pobūdį ir pavojingumą – nusikaltimas Lietuvos valstybei, vykdomas pagal užsienio valstybės žvalgybos užduotį, susijęs su rezonansine Sausio 13-osios baudžiamąja byla, taip pat į nuteistojo, kaip Lietuvos politinio ir visuomeninio veikėjo, žinomumą visuomenėje, visuomenės interesas būti informuotai ir atitinkamai teisėsaugos institucijų siekis informuoti visuomenę buvo pagrįstas.

Šiame kontekste išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad tam tikri pareigūnų konferencijos metu išsakyti teiginiai, vertinant izoliuotai, iš tiesų gali pasirodyti esą pernelyg konstatuojamojo pobūdžio ir pertekliniai visuomenės informavimo pradinėje tyrimo stadijoje, tačiau įvertinusi pasisakymų visumą bei kontekstą išplėstinė septynių teisėjų kolegija nenustatė nuteistojo nekaltumo prezumpcijos reikalavimų pažeidimo. Tokią išvadą kasacinis teismas grindė tuo, kad spaudos konferencijos metu kelis kartus buvo aiškiai nurodyta aptariamoms baudžiamosios bylos proceso stadija – atliekamas ikiteisminis tyrimas – ir tai, kad, bylą perdavus į teismą, dėl kaltinimo pagrįstumo spęs būtent teismai; nurodytas asmenų, dėl kurių atliekamas tyrimas, kaip įtariamųjų

statusas; dėstant tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybes, daugeliu atvejų parenkamos atsargios diskretiškos formuluotės („galimai“, „yra duomenų“, „leidžia manyti“ ir pan.). Skirtingai negu teigiama kasaciniame skunde, aptariamose spaudos konferencijos metu nuteistasis nebuvo įvardytas kaip „šnipas“, taip pat neišsakyta kitokių teiginių, kurie būtų rodę pareigūnų nuomonę, neva jis yra kaltas dėl nusikaltimo, kuriuo įtariamas, padarymo. Konkrečiai apie nuteistąjį buvo pranešta, kad jis yra sulaikytas ir suimtas įtariant šnipinėjimu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pareigūnų pasisakymai informuojant apie jų vadovaujamų institucijų atliekamus tyrimus atitiko EŽTT praktikoje suformuotus diskretiškumo ir atsargumo principus.

Atsakydamas į kasacinio skundo argumentą, kad teisėsaugos vadovų pasisakymai per spaudos konferenciją suformavo teismų išankstinę nusistatymą prieš nuteistąjį ir taip neigiamai paveikė baudžiamojo proceso teisingumą, kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad teisėjų ir teismų nepriklausomumo principas ne tik draudžia kištis į teisėjų ir teismų veiklą, bet ir įpareigoja teisėjus, nagrinėjančius bylas, nepasiduoti valdžios ar valdymo institucijų, pareigūnų, žiniasklaidos priemonių, visuomenės bei atskirų asmenų įtakai. Taigi, kasacinis teismas nusprendė, kad vieši valstybės pareigūnų pareiškimai, net ir pažeidžiantys kaltinamojo nekaltumo prezumpciją (nors šioje byloje toks pažeidimas nenustatytas), savaime negali būti traktuojami kaip realios įtakos teismui atvejis ir pagrindas konstatuoti atitinkamo baudžiamojo proceso neteisingumą. Tai atitinka ir EŽTT praktikos nuostatą, kad kai baudžiamojo kaltinimo klausimą sprendžia profesionalūs teisėjai, kurių profesinis mokymas ir patirtis leidžia jiems nepaisyti jokios išorinės įtakos, yra mažai tikėtina, kad nepalankus vykstančio baudžiamojo proceso viešinimas padarytų realų poveikį proceso teisingumui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-53-489/2023

BPK 44 straipsnio 7 ir 8 dalių nuostatų laikymasis

Dėl teisės į gynybą užtikrinimo

Šioje byloje kasaciniuose skunduose nuteistasis ir jo gynėja nurodė, kad ikiteisminio tyrimo metu jam nebuvo užtikrinta teisė turėti gynėją, gynėjas nebuvo paskirtas, vadovaujantis BPK 51 straipsnio 1 dalies 2 punktu (kai nustatoma, kad tiriamas ar nagrinėjama asmenų, dėl fizinių ar psichinių trūkumų negalinti pasinaudoti savo teise į gynybą, byla), taip pat teisė į gynybą nebuvo užtikrinta ir byla nagrinėjant pirmosios instancijos teisme.

Kasacinis teismas pirmiausia nurodė, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamas ar kaltinamas asmuo gali gintis pats arba per pasirinktą gynėją, o neturėdamas pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti, turi teisę nemokamai gauti teisinę pagalbą įstatymo, reglamentuojančio valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą, nustatyta tvarka (BPK 44 straipsnio 8 dalis). Taigi, įtariamojo išreikštas pageidavimas turėti gynėją savaime nereiškia valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš byloje esančio teisių dėl gynėjo išaiškinimo protokolo matyti, kad nuteistasis pageidavo turėti gynėją, tačiau šaukiamas į apklausas neatvykdavo, o atvedinus jį į apklausą pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, atsisakė duoti parodymus, pasirašyti protokolus, iš jų ir teisių dėl gynėjo išaiškinimo protokolą, taigi buvo pripažinta, kad nuteistasis gynėjo atsisakė.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti ir tai, kad nuteistojo pozicija dėl gynėjo, taip pat ir būtinojo jo dalyvavimo, procese, gynėjo atsisakymo, gynėjo nušalinimo ir kitais su gynėjų dalyvavimu procese susijusiais klausimais buvo reiškiami ne kartą. Nuteistasis viso proceso metu aktyviai gynėsi nuo jam pareikšto kaltinimo tiek pats, tiek pirmosios, tiek abu kartus apeliacinės instancijos teisme ir dviejuose procesuose kasacinės instancijos teisme naudodamasis gynėjų paslaugomis. Nuteistojo gynyba viso proceso metu labai aktyvi, teikiami prašymai, nušalinimai, apeliaciniai ir kasaciniai skundai, iš kurių kai kurie buvo rezultatyvūs. Taigi,

teisėjų kolegijos vertinimu, išaiškinant teisę turėti gynėją, vėliau nuteistajam naudojantis kelių gynėjų teikiama teisine pagalba apžvelgiamoje byloje, nuteistojo teisė į gynybą nebuvo pažeista.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK 51 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintas reikalavimas yra aiškinamas taip, kad ne įtariamojo (kaltinamojo) psichikos trūkumai ar sutrikimai patys savaime yra pagrindas skirti būtinąjį gynėją, o tokie, dėl kurių asmuo negali pasinaudoti savo teise į gynybą. Šiame kontekste kasacinis teismas nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo imtasi priemonių išsiaiškinti, ar nuteistajam nebuvo būtinosios gynybos poreikio, ir buvo nustatyta, kad nuteistasis gali suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti.

Įvertinusi tai, kad ikiteisminio tyrimo institucijos ėmėsi veiksmų, nustatydamos būtinąjį gynėjo poreikį, išaiškino teisę nuteistajam turėti gynėją, taip pat nuteistojo pasirinktą gynybos taktiką (viena vertus, atsisakyti dalyvauti ikiteisminio tyrimo pareigūnų inicijuojamuose veiksmuose – neatvykti į apklausas, neduoti parodymų, atsisakyti pasirašyti procesinius dokumentus, kita vertus, pačiam savo iniciatyva aktyviai dalyvauti procese – teikti prašymus, skundus, papildomus dokumentus), teisėjų kolegija padarė išvadą, kad, ikiteisminio tyrimo metu nepaskyrus būtinąjį gynėjo nuteistajam, jo teisė į gynybą nebuvo esmingai apribota.

Bylą nagrinėjant teismuose abiejų instancijų teismai paskyrė nuteistajam gynėjus. Pirmosios instancijos teisme buvo kreiptasi dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos nuteistajam teikimo BPK 51 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu, ir jam buvo paskirtas vienas gynėjas, vėliau, dar iki bylos nagrinėjimo pradžios, kaltinamojo prašymu buvo paskirtas kitas gynėjas ir bylos nagrinėjimas atidėtas, kad gynėjas galėtų pasirengti posėdžiui. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėjęs bylą apeliacine tvarka pirmąjį kartą, paskyrė advokatą nuteistajam remdamasis BPK 322 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismo posėdyje būtinas gynėjo dalyvavimas. Analogišku pagrindu nuteistajam buvo paskirtas gynėjas ir bylą nagrinėjant apeliacine tvarka antrą kartą. Taigi, nors gynėjų paskyrimo teisiniai pagrindai buvo skirtingi, visais atvejais teismuose buvo užtikrintas būtinas gynėjo dalyvavimas, ir nuteistojo interesai nagrinėjant bylą teismuose buvo atstovaujami advokatų.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad pažeidimų, kurie būtų esmingai pažeidę kaltinamojo teises ar sutrukdę teismams priimti teisėtus ir pagrįstus teismų sprendimus, susijusių su nuteistojo teise į gynybą, apžvelgiamoje byloje nepadarėta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2023

BPK 111 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl transporto valdytojo pripažinimo civiliniu atsakovu

Aptariamoje byloje civilinės atsakovės UAB „VVARFF“ atstovė kasaciniame skunde teigė, kad žemesnės instancijos teismai netinkamai taikė materialiosios ir proceso teisės normas, reglamentuojančias darbdavio atsakomybę už darbuotojo padarytą žalą, transporto priemonių valdytojų nustatymą eismo įvykio metu, civilinę atsakomybę bei neturtinės žalos atlyginimą. Civilinės atsakovės atstovė nurodė, kad teismai nepagrįstai nustatė, jog UAB „VVARFF“ eismo įvykio metu buvo transporto priemonės valdytoja, ir dėl to nepagrįstai pripažino ją civiline atsakove bei priteisė iš jos atlyginti neturtinę žalą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje nustatyta, jog šioje byloje už eismo įvykį nuteistas asmuo šio įvykio metu dirbo UAB „VVARFF“ ir vairavo šiai įmonei priklausančią automobilį. Atskira tvarka, nustatanti bendrovei priklausančių automobilių naudojimosi tvarką bendrovėje, nebuvo nustatyta. Eismo įvykio metu nuteistajam jo prašymu bendrovės generalinis direktorius žodiniu leidimu leido ne darbo metu pasinaudoti bendrovei priklausančiu automobiliu, bendrovė neturėjo ir nereikšė nuteistajam jokių turtinių ir neturtinių pretenzijų dėl bendrovei priklausančio turto, t. y. automobilio sugadinimo. Byloje taip pat nustatyta, kad automobilį transporto priemonių valdytojų privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu draudė bei technine priežiūra rūpinosi UAB „VVARFF“. Bylos duomenimis, automobilis buvo pažymėtas įmonės užrašais, iškart po eismo įvykio nuteistasis paskambino įmonės mechanikui, kad būtų pasirūpinta automobilio

išgabanimu iš eismo įvykio vietos. Nuteistojo vairuotame įmonės automobilyje buvo įmonei priklausantys įrankiai bei varžtų matavimo prietaisas.

Teisėjų kolegijos vertinimu, abiejų instancijų teismai, ištyrę ir įvertinę pirmiau nurodytas aplinkybes, padarė pagrįstą išvadą, kad nagrinėjamoje byloje didesnio pavojaus šaltinio valdytojas yra kaltinamojo darbdavys – UAB „VVARFF“, kadangi šios nusikalstamos veikos padarymo metu nuteistasis vairavo darbdaviui priklausantį automobilį, dėl to už didesnio pavojaus šaltinio padarytą žalą nukentėjusiesiems privalo atlyginti įmonė. Net jei UAB „VVARFF“ vadovas ir davė žodinį leidimą nuteistajam po darbo pasinaudoti įmonės automobiliu asmeniniais tikslais, dėl tokio žodinio leidimo įmonės darbuotojas šio automobilio, kaip didesnio pavojaus šaltinio, valdytoju netapo, o šiuo automobiliu naudojosi darbo santykių pagrindu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendė, kad žemesnės instancijos teismai BPK pažeidimų nepadarė ir pagrįstai civiline atsakove pripažino UAB „VVARFF“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-183-628/2023

BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl pranešimo prokurorui apie galimai padarytą kitą nusikalstamą veiką ir non bis in idem principo pažeidimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas vadovaudamasis BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostata nuosprendžiu pranešė generaliniam prokurorui apie tai, kad nuteistojo veiksmuose galimai yra nusikalstamų veikų, nustatytų BK 182 straipsnyje ir BK 300 straipsnyje, požymių.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostata gali būti taikoma tik esant bent vienam iš dviejų alternatyvių pagrindų: a) kaltinamasis gali būti padaręs kitą nusikalstamą veiką, kuri nebuvo nurodyta kaltinamajame akte, arba b) nusikalstamą veiką gali būti padaręs kitas asmuo, ir esant būtinajai sąlygai – bent vienas pagrindas paaiškėja nagrinėjimo teisme metu. Be to, šios normos taikymas yra neatsiejamas nuo *non bis in idem* principo laikymosi.

Teisėjų kolegijos vertinimu, iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad šis teismas pranešė generaliniam prokurorui ne apie galimai padarytą naują nuteistojo nusikalstamą veiką (BK 182 straipsnis ir BK 300 straipsnis), bet apie byloje jau tirtas ir nustatytas aplinkybes. Šioje byloje buvo tiriamos aplinkybės, susijusios su ūkinėmis operacijomis tarp UAB „VC“ ir UAB „D“, vertinant, ar jos realiai įvyko ir kt. Tai rodo, kad būtent apžvelgiamos bylos faktinių aplinkybių kontekste apeliacinės instancijos teismas įžiūrėjo neva naujos nusikalstamos veikos požymių. Kasacinis teismas nurodė, kad iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje išdėstytų motyvų matyti, kad pranešimas siejamas su byloje ikiteisminio tyrimo metu tirtomis, kaltinamajame akte nusikalstamos veikos aprašyme išdėstytomis, pirmosios instancijos teismo ištirtomis bei nustatytomis aplinkybėmis, kurių dalį apeliacinės instancijos teismas iš nuteistajam pareikšto kaltinimo pagal BK 222 straipsnio 1 dalį pašalino. Tokiu būdu apeliacinės instancijos teismas, pranešdamas generaliniam prokurorui apie nuteistojo veiksmuose galimai esančius neva kitų, kaltinamajame akte nenurodytų, nusikalstamų veikų požymius, sudarė prielaidas jo pakartotiniam baudžiamajam persekiojimui dėl tų pačių teisiškai reikšmingų faktų, dėl kurių šioje byloje jau vyko baudžiamasis procesas ir dėl kurių šioje byloje pats apeliacinės instancijos teismas priėmė sprendimą, kuris įsiteisėjo nuo jo paskelbimo dienos.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad įsiteisėjus apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiui, kuriuo nuteistajam pašalintos iš kaltinimo pagal BK 222 straipsnio 1 dalį faktinės aplinkybės, susijusios su ūkinėmis operacijomis tarp UAB „VC“ ir UAB „D“, procesas yra nutrauktas, baudžiamasis persekiojimas laikomas baigtu ir naujas (pakartotinis) baudžiamasis procesas dėl tų pačių teisiškai reikšmingų faktų, pakeičiant teises formuluotes ir jų kvalifikavimą, yra nesuderinamas su *non bis in idem* principu įtvirtinta asmens teisių apsauga. Nusikalstamos veikos kvalifikavimas, kaip atitikties tarp faktinių veikos aplinkybių ir baudžiamosios teisės normose įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymių nustatymo bei teisinio įtvirtinimo

atitinkamame procesiniame dokumente procesas, priskirtas įgaliotam subjektui (ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui, teismui). Todėl netinkamas faktinių veikos aplinkybių įvertinimas baudžiamojo įstatymo taikymo prasme (kaip ir netinkamas faktinių aplinkybių ištyrimas bei jų nustatymas, lėmęs netinkamą veikos kvalifikavimą) negali pateisinti naujo baudžiamojo persekiojimo dėl tos pačios nusikalstamos veikos (tų pačių teisiškai reikšmingų faktų).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas sprendimą pranešti generaliniam prokurorui apie nuteistojo veiksmuose galimai esančius BK 182 straipsnyje ir BK 300 straipsnyje nustatytų nusikalstamų veikų požymius, ne tik pažeidė BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatas, bet ir sudarė prielaidas *non bis in idem* principo pažeidimui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-166-495/2023

BPK 320 straipsnio 4 dalies nuostatų laikymasis

Dėl BPK 320 straipsnio 4 dalies ir non reformatio in peius (draudimas sunkinti skundą padavusio asmens padėtį) principo pažeidimo

Kasaciniame skunde nuteistasis teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, pagal jo apeliacinį skundą pradėtame apeliaciniame procese savo nuosprendžiu vieną tęstinę nusikalstamą veiką pagal BK 182 straipsnio 2 dalį perkvalifikuodamas į tris pavienes nusikalstamas veikas ir paskirdamas griežtesnę laisvės atėmimo bausmę nei apylinkės teismas, pažeidė BPK 320 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą *non reformatio in peius* principą.

Teisėjų kolegija su šiuo kasacinio skundo argumentu sutiko ir nurodė, kad nuteistojo baudžiamoji byla du kartus buvo nagrinėjama tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teisme. Pirmuoju apylinkės teismo nuosprendžiu nuteistasis buvo pripažintas kaltu pagal BK 182 straipsnio 2 dalį ir nuteistas už vienos tęstinės nusikalstamos veikos padarymą. Nuteistojo padėtį bloginančiais pagrindais apeliacinių skundų nebuvo paduota. Tačiau, apeliacinės instancijos teismui išnagrinėjus bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą, šis nuosprendis buvo panaikintas ir byla perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, nesant nustatytų BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto d papunktyje nurodytų sąlygų. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, būtent šioje proceso stadijoje buvo padarytas BPK pažeidimas, kuris ir nulėmė nuteistojo procesinės padėties pabloginimą.

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas nesilaikė teismų praktikoje suformuotų BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto d papunkčio taikymo taisyklių. Iš bylos medžiagos matyti, kad apeliacinės instancijos teisme jokios naujos bylos aplinkybės nebuvo tiriamos ir nebuvo nustatytos, apsiribota tik lakoniška išvada, kad byloje netinkamai taikytas įstatymas ir nuteistojo veika turėtų būti kvalifikuojama ne kaip tęstinė, bet trys pavienes nusikalstamos veikos pagal BK 182 straipsnio 2 dalį. Be to, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą, apeliacinės instancijos teismas, nesant byloje paduotų prokuroro, nukentėjusiųjų apeliacinių skundų, panaikino apylinkės teismo nuosprendį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Taigi, po apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo priėmimo šioje byloje susidarė tokia situacija, kai bylą pakartotinai nagrinėjant apylinkės teisme, prokurorui pateikus prašymą pakeisti kaltinimą sunkesniu, galiausiai nuteistojo skundžiamu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu nuteistasis buvo nuteistas ne už vienos, bet trijų sunkių nusikalstamų veikų padarymą griežtesne laisvės atėmimo bausme. Nuteistojo procesinė padėtis apžvelgiamoje byloje aiškiai pablogėjo dėl jo paties paduoto apeliacinio skundo. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors šioje byloje antrą kartą apeliacinis procesas vyko ne tik pagal nuteistojo, bet ir prokuroro apeliacinį skundą, tai nereiškia, kad teismas galėjo bloginti nuteistojo procesinę padėtį. Tokią išvadą teisėjų kolegija padarė ir dėl to, kad jeigu nuteistasis pirmą kartą nebūtų inicijavęs apeliacinio proceso dėl apylinkės teismo nuosprendžio, būtų įsiteisėjęs nuosprendis, kuriuo už vieną tęstinę nusikalstamą veiką jam buvo paskirta švelnesnė laisvės atėmimo bausmė nei skundžiamu apygardos teismo nuosprendžiu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį BPK 320 straipsnio 4 dalies pažeidimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-170-495/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt